

TROBALLA D'UN CONJUNT MONETARI A VILAUBA (CAMÓS, PLA DE L'ESTANY)

Assumpta Roure i Bonaventura
Joaquim Tremoleda i Trilla
Pere Castanyer i Masoliver

La vil·la de Vilauba¹ es troba situada a la carretera que va de Banyoles a Pujarnol, al terme municipal de Camós. La construcció de l'esmentada carretera va dividir el jaciment en dues parts, que hem anomenat Camp Alt a l'oest, i Camp Baix a la banda que queda a l'est (fig. 1).

S'hi han realitzat un total d'onze campanyes d'excavació, fins a l'agost de 1988, la majoria de les quals al Camp Alt, que han permès identificar l'existència de dues grans edificacions, pertanyents a períodes cronològics diferents, abraçant un lapse de temps que va *grosso modo* des del final del segle I dC fins al segle VIII dC.² Es tracta de dues construccions diferents, ja que mentre de la primera, que perdura fins al final del segle III dC, en coneixem bàsicament la seva part residencial,³ la major part de les estructures de la segona, superposada a l'anterior, corresponen a les dependències de la *pars rustica* de la vil·la.

El treball que presentem aquí fa referència a un material molt concret com és la troballa d'un conjunt monetari important, que, si bé mereix un estudi particular, s'ha d'enquadrar dins la problemàtica que plantejava l'existència de les primeres fases estructurals de la vil·la, en un intent de posar en evidència noves restes assimilables a aquest primer període (fases II i III).

Aquestes dues fases corresponen a la construcció i el funcionament del primer gran edifici aixecat *ex novo* després d'uns treballs d'adequació i aterrossament previs. És evident que un edifici que perdurà uns dos-cents anys va rebre contínues reformes que no alteraren, però, en aquest cas, el seu sentit originari.

De fet, el seu coneixement s'inicia a partir de la campanya de 1986, moment en què es poden començar a excavar aquests nivells en extensió, ja que fins aleshores la reedificació posterior de la vil·la ho havia impossibilitat.

L'edifici fundacional

Aquest edifici està construït aprofitant les últimes estríbacions de la muntanya de Sant Patllari, que tanca la vall per l'oest. Aquest suau pendent, orientat d'oest a est, tenia les condicions idònies per emplaçar-hi una vil·la que dominés l'entorn immediat.

El coneixement que tenim de la seva planta encara és parcial i correspon a l'extrem nord-oest de l'edifici; per la seva estructura, sembla que ens trobem davant una construcció molt regular en el seu traçat, que s'organitzava entorn una àrea oberta, voltada per un corredor que tenia la funció de distribuir i comunicar una sèrie de dependències adossades disposades en una filada. Aquestes habitacions, de dimensions reduïdes, obren totes per la seva banda sud, envers el corredor.

La coberta d'aquesta banda de l'edifici devia anar, probablement, a doble vessant, amb l'embigat descansant sobre l'alçat de tàpia de les parets, que en la seva major part devien estar recobertes per pintura mural, de motius senzills, geomètrics o florals amb colors plans sobre un fons neutre. Dels nivells de pavimentació, només se n'han conservat escasses restes, i eren de calç disposats directament sobre l'argila natural o d'aportació que s'acordaven amb els sòcols fets de pedra lligada amb argamassa.

Com a complement de l'estructura residencial, també s'ha trobat restes d'un forn, probablement per a la fabricació de ceràmica, i un pou d'aigua que hi estaria relacionat.

L'habitació XXX i el context de la troballa

El valor cronològic absolut que unes peces com les monedes poden aportar ha de ser matisat amb les dades que provenen del mateix context arqueològic i amb les observacions relatives que envolten la troballa.

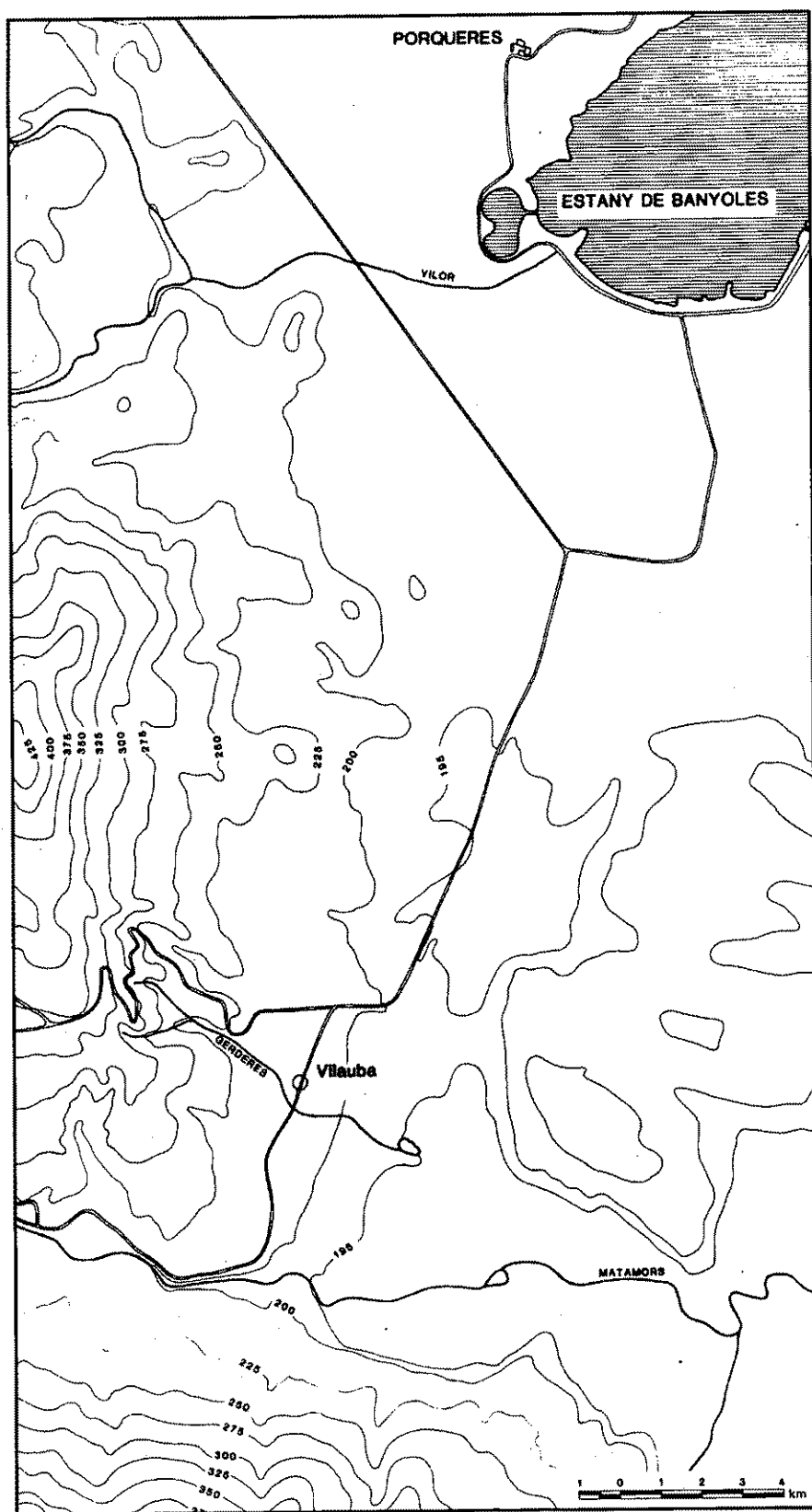

Figura 1. - Plànol de situació de la vil·la de Vilauba.

Aquestes observacions poden ser fetes des de tres punts de vista diferents, segons el tipus d'àmbit d'on provenen, segons la seva posició estratigràfica i també pel material que les acompanyava.

Estructura de l'àmbit

L'habitació XXX on fou realitzada la troballa es troba a l'extrem nord-oest i és el límit de la vil·la per aquesta banda; probablement, aquesta particularitat és el motiu que fa que sigui l'habitació amb les dimensions més grans coneguda fins ara. Fa 8,40 metres d'amplada per 4,70 metres de profunditat (fig. 2).

Constructivament, està feta amb murs que tenen un sòcol de pedra unida amb morter i un alçat de tàpia. Internament, estaven revestits amb una capa d'enlluït de calç blanca sense decorar. La seva única porta d'accés estava perfectament centrada en el pany sud, fa 2 metres d'amplada i té un graó fet amb pedres i teules que la comunica amb el passadís, de nivell més baix.

La principal característica de la seva estructura és una banqueteta adossada a les parets nord i est, d'uns 40 centímetres d'alçada i 60 d'amplada, bastida igualment amb pedres i morter i que, almenys parcialment, anava recoberta amb una capa d'*opus signinum* o teules planes per tal d'obtenir una superfície més regular.

El nivell de paviment, molt mal·lès, estava fet amb una capa de calç dipositada directament sobre un estrat d'argila, i és fàcilment identificable pel fet de tenir dipositat al seu damunt nombrosos objectes mobles.

Estratigrafia

La seqüència estratigràfica enregistrada durant la seva excavació és perfectament comparable a la documentada en altres habitacions del mateix període i, en general, de tot l'edifici.

Sota els nivells superiors, corresponents a les fases tardanes (IV i V), apareixia el primer estrat propi d'a-

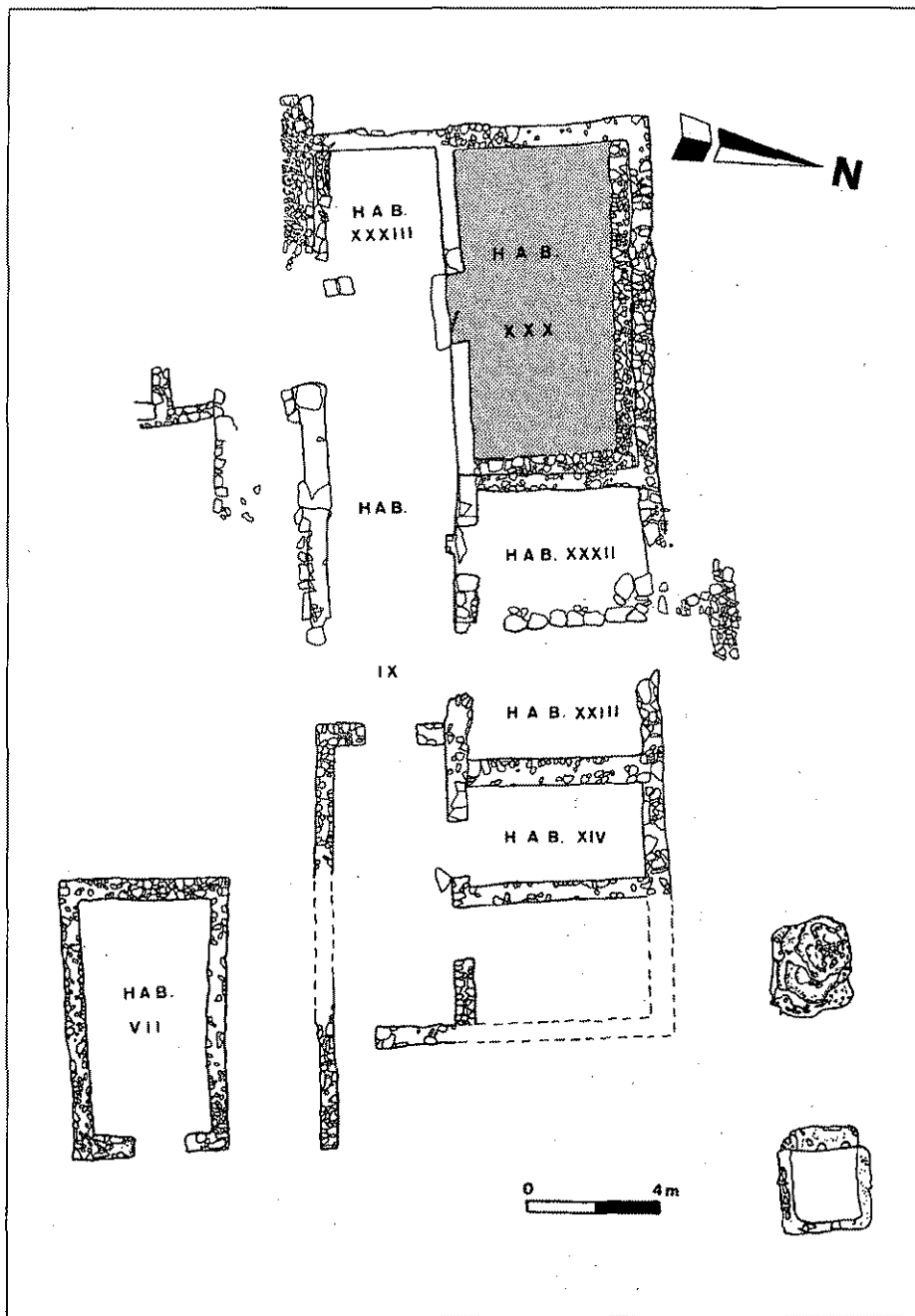

Figura 2. - Planta de la fase II-III de Vilauba.

questa habitació. Estava format per una capa d'argila i tàpia provinent de l'alçat de les seves parets; immediatament sota seu, es trobà un potentíssim estrat compost per teules i restes de l'embigat que cobria directament el nivell de funcionament de l'estança, que, a causa del seu final sobtat va conservar *in situ* la totalitat dels ob-

jectes d'ús domèstic que hi havia en aquell moment, entre els quals trobem una olleta amb les monedes objecte d'aquest estudi.

Finalment, cal fer observar que sota la pavimentació apareixien els estrats d'argiles de la zona, conegudes pel nom de «xalió», aportats en el moment fundacional.

El material arqueològic

La gran quantitat de material aparegut a l'habitació XXX procedia majoritàriament de l'estrat de funcionament. La recuperació de la totalitat dels utensilis que contenia ha permès, en gran manera, recuperar un volum d'informació molt important, tant pel que fa a la distribució microespacial, com per la seva composició i quantitat, per la tipologia, etc.

Malgrat l'augment del coneixement de la cultura material que representa el fet de trobar un ambient que per determinades causes històriques ha fossilitzat un moment concret de la vida en el passat, en el nostre cas no aporta precisions cronològiques d'importància, atès que es tracta en la seva major part d'un material d'ús comú, fabricat per tallers locals a la mateixa vila o en el seu territori circumdant. Aquest conjunt està compost per ceràmiques grolleres de cuina, sobretot olles i ansats, que per la seva enorme quantitat pensem que servien per conservar i contenir aliments; també ceràmiques comunes oxidades per menjar i contenir líquids o contenidors de major capacitat, com ara grans recipients i *dolia*. Les peces d'importació, de procedència nord-africana, formen els serveis de la vaixela de taula i de cuina. Són grans plates amb les seves tapadores, formes Hayes 181 i 182 (fig. 6, 1 a 4), o cassoles, forma Hayes 197 (fig. 7, 1). Aquestes peces són molt usals i varen conèixer una extraordinària difusió per tota la Mediterrània entre mitjan segle II i mitjan segle III dC.

Capítol a part, entre les importacions, mereixen les àmfores, poc nombroses i de fabricació igualment africana, com l'africana IIC o les de probable procedència gal·la, derivació de la Dressel 30 o Gauloise 4 (fig. 7, 2).

Completant aquest conjunt, també es varen trobar ceràmiques comunes decorades, llànties (fig. 7, 3) i, sobretot, peces metàl·liques pròpies de la cuina o el rebost, com ara ganxos de ferro per penjar els recipients a les parets, tripodes per cuinar, tallants de carn i suports de llànties.

Foto 1. - Vista general de la vall de Vilauba i situació del jaciment.

Foto 2. - Excavació de l'habitació XXX, a l'interior de la qual es varen trobar les monedes.

Catàleg

El conjunt monetari està format per un total de 47 monedes, que en

origen estaven col·locades sobre la banquetta de la paret est del rebost, dins una olleta de ceràmica comuna oxidada. Es trobaren disperses a la zona immediata a causa de la tren-

cadissa provocada per la caiguda de la teulada; malgrat tot, l'extensió del lloc on estaven disseminades tenia un diàmetre inferior a un metre.

Per a la seva catalogació, s'ha seguit la normativa de la Generalitat,⁴ i la descripció té el desenvolupament següent: en primer lloc; es dona la seva denominació i les indicacions referents a la seva identificació, datació i seca; la descripció del text i de la figura de l'anvers i del revers; seguidament, el metall (AE, bronze; i AR, argent), el pes en grams, el diàmetre i el gruix en mil·límetres, la posició de l'encuny del revers en relació amb l'anvers segons els eixos horaris expressada en hores, i el grau de desgast de la peça segons aquestes abreviacions: N. (nova), P.D. (poc desgastada), D. (desgastada), F.D. (força desgastada), M.D. (molt desgastada) i I. (il·legible); es dona la referència bibliogràfica dels paral·lels, esmentant l'autor o el títol de l'obra (R.I.C. per Roman Imperial Coinage); s'acaba donant unes sigles que indiquen, correlativament, la campanya d'excavació, l'any, l'estrat d'on procedeix cada moneda i el número d'inventari assignat a cadascuna d'elles.

Les referències a les figures van indicades després de la seca i mantenen una numeració global correlativa per evitar possibles confusions en la repetició de números.

1. Sesterei d'Antoninus Pius (151-152). Roma (fig. 3, 1).

A: [ANTONIN]VVS AVG. PIVS P.P. [TR. P. XV]

Bust llorejat i segurament barbat, a l'esquerra.

R: S/C.

Antoninus dret, a l'esquerra, amb el braç dret alçat, sense que se'n puguin distingir els atributs.

AE: 22,30 g; 32 mm; 4 mm; 5 h.; F.D.
10-V-87-521/140.

2. Sesterei, possiblement d'Antoninus Pius (fig. 3, 2).

A: Il·legible.

Bust llorejat i barbat, a la dreta.

R: [...] AVG. S/C

Figura femenina dreta, a l'esquerra, amb la mà dreta alçada sobre una ara.

AE: 23,70 g; 31 mm; 5 mm; 11 h.; M.D.
10-V-87-521/141.

Foto 3. – Apilament de ceràmica *in situ* a l'interior del rebost o magatzem.

Foto 4. – Fons del recipient ceràmic que contenia el conjunt monetari.

3. Sestercei de Faustina I, esposa d'Antoninus Pius (141-145). Roma (fig. 3, 3).

A: [DIVA o DIVA AVG.] FAVSTINA.
Bust drapejat i amb monyo sobre el cap, a la dreta.

R: Il·legible.

Figura femenina dreta, amb un altar sota la mà dreta.

AE; 22,40 g; 31 mm; 4,5 mm; 11 h.; M.D.
R.I.C., vol. III, pàg. 69. 10-V-87-521/138.

4. Sestercei de Faustina I, esposa d'Antoninus Pius (141-145). Roma (fig. 3, 4).

A: Il·legible
Bust a la dreta.

R: AVGV[STA] S/C
Figura femenina (*Venus o Pictas*) dreta, a l'esquerra, amb un altar sota la mà dreta.

AE; 22,20 g; 31 mm; 4,5 mm; 12 h.; M.D.
R.I.C., vol. III, lám. III, 60
10-V-87-521/139.

5. Sestercei de Marc Aureli (desembre 161 - desembre 162). (fig. 3, 5).

A: [IMP. M. AVREL.] ANTONINVS AVG. P. M.
Bust llorejat i barbat, a la dreta.

R: [SALVTI AV]GVSTOR. TR. P. X [VI COS III]

La Salut dreta, a l'esquerra i amb una pàtera a la mà dreta alimenta una serp cargolada al voltant d'una ara.

AE; 21,70 g; 33 mm; 4,5 mm; 11 h.; F.D.
R.I.C., vol. III, núm. 56, lám. VIII, 151.
COHEN, vol. 2, núm. 625.
10-V-87-521/142.

6. Sestercei de Marc Aureli (fig. 3, 6).

A: [...] AVG. [...]
Bust llorejat i barbat, a la dreta.

R: [CLEM] ENTIA AVG S/C
La Clemència dreta, a l'esquerra, amb un cep tre a la mà esquerra i una pàtera a la dreta.

AE; 24,85 g; 31 mm; 5 mm; 5 h.; F.D.
R.I.C., vol. III, pàg. 204.
10-V-87-521/143.

7. As de Faustina II, esposa de Marc Aureli (després del 145) (fig. 3, 7).

A: FAVSTINA [AVGVSTA]
Bust amb diadema i monyo sobre la nuca, a la dreta.

R: SALV[TI AVGVSTAE] S.C.
La Salut asseguda, a l'esquerra i amb un ceptre a la mà esquerra i una pàtera a la dreta, amb la qual alimenta una serp enroscada en una ara.

AE; 10,80 g; 26 mm; 3,5 mm; 7 h.; F.D.
R.I.C., vol. III, núm. 1672. COHEN, vol. 2, núm. 209.
10-V-87-521/144.

8. Sestercei de Faustina II, esposa de Marc Aureli (després del 145) (fig. 3, 8).

A: FAVSTINA AVGVSTA
Bust drapejat i amb monyo sobre la nuca, a la dreta.

R: Il·legible
Figura femenina asseguda, a l'esquerra (possiblement, la Fortuna amb un timó i cornucòpia).

AE; 22,40 g; 31 mm; 4 mm; 12 h.; M.D.
10-V-87-523/49.

9. Sestercei de Faustina II, esposa de Marc Aureli (després del 145) (fig. 3, 8).

A: FAVSTINA AVGV[STA]
Bust drapejat i amb monyo sobre la nuca, a la dreta.

Foto 5. – Detall de l'aparició, a l'excavació, de part de les monedes.

R: [...] S/C

Figura femenina dreta, a l'esquerra.

AE; 22,10 g; 31 mm; 4,5 mm; 1 h.; M.D.
10-V-87-523/50.

10. Sesterci de Faustina II, esposa de Marc Aureli (fig. 3, 9).

A: Il·legible.

Bust drapejat i amb monyo sobre la nuca, a la dreta.

R: Il·legible.

Figura femenina dreta, a l'esquerra, amb una cornucòpia al braç esquerre i amb la mà dreta alçada.

AE; 19,10 g; 30 mm; 4 mm; 12 h.; M.D.
10-V-87-523/53.

11. Sesterci Septimi Sever (193-211). Roma (fig. 3, 10).

A: [...] S [...] S [...]

Bust llorejat i barbat, a la dreta.

R: Il·legible.

Possiblement, Júpiter assegut al tron, a l'esquerra.

AE; 18,60 g; 30 mm; 4 mm; 12 h.; M.D.
R.I.C., vol. IV part 1, lám. V.
10-V-87-521/146.

12. Sesterci, possiblement de Septimi Sever (fig. 3, 11).

A: Il·legible.

Bust llorejat i barbat, a la dreta.

R: Il·legible.

AE; 15,40 g; 28 mm; 4 mm; M.D.
10-V-87-523/47.

13. Sesterci, possiblement de Septimi Sever (fig. 3, 12).

A: Il·legible.

Bust a la dreta.

R: [...] S/C

Figura femenina dreta, a l'esquerra amb una cornucòpia al braç esquerre.

AE; 17,40 g; 28 mm; 4 mm; 7 h.; M.D.
10-V-87-521/61.

14. Sesterci de Júlia Domna, esposa de Septimi Sever (193-194). Alexandria (fig. 4, 13).

A: [IVLI]A DO[MNA AVG.]

Bust drapejat i amb monyo al darrere, a la dreta.

R: [PI]E[TA]S [AVG.]

La Pietat asseguda, a l'esquerra, i la Victòria alada sobre el palmell de la mà dreta.

AE; 24,70 g; 31 mm; 5 mm; 12 h.; F.D.
R.I.C., vol. IV part 1, núm. 612, lám. IX, 11.
10-V-87-521/145.

15. Sesterci de Caracalla (211). Roma (fig. 4, 14).

A: M. AVREL. ANTONINVS PIVS AVG. [BRIT.]

Bust llorejat i barbat, a la dreta.

R: [FO]RT. [RET. P.M. TR. P. X]III COS III P.P. [S/C]

La Fortuna asseguda, a l'esquerra, amb un timó a la mà dreta, el corn de l'abundància a l'esquerra i una roda sota el seient.

AE; 22,70 g; 32 mm; 4 mm; 6 h.; D.
R.I.C., vol. IV part 1, núm. 479. COHEN, vol. 3, núm. 58.
10-V-87-523/46.

16. Sesterci d'Alexandre Sever (231-235) (fig. 4, 15).

A: IMP. ALEXANDER [PIVS AVG.]
Bust drapejat i llorejat, a la dreta.

R: [MARS VLTOR] S/C

Mart caminant, a la dreta, amb casc i un escut a la mà esquerra i la llança a la mà dreta.

AE; 18,20 g; 30 mm; 4,5 mm; 12 h.; P.D.
R.I.C., vol. IV part 2, pàg. 120, núm. 635.
COHEN, vol. 4, núm. 66.
10-V-87-521/147.

17. Sesterci d'Alexandre Sever (233-235) (fig. 4, 16).

A: IMP. CAES. M. [AVR.] SEV. ALEXANDER AVG.

Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: [IOVI] VLTOR[II]

Júpiter assegut al tron, a l'esquerra, miç tapat amb una túnica, aguantant la Victòria amb la mà dreta i una llança amb l'esquerra.

AE; 21,20 g; 31 mm; 4,5 mm; 12 h.; D.
R.I.C., vol. IV part 2, núm. 142.
10-V-87-521/148.

18. Sesterci d'Alexandre Sever (222-231) (fig. 4, 17).

A: IMP. C[AES.] M. AVR. SEV. [ALEXANDER AVG.]

Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: LI[BER]ALITAS [...] S/C

Liberaltas dreta, a l'esquerra, amb el corn de l'abundància al braç esquerre i el braç dret alçat.

AE; 23,85 g; 33 mm; 4,5 mm; 12 h.; F.D.
R.I.C., vol. IV part 2, núm. 564. COHEN, vol. 4, núm. 274.
10-V-87-521/149.

19. Sesterci, possiblement d'Alexandre Sever (fig. 4, 18).

A: Il·legible.

Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: Il·legible.

AE; 23,15 g; 34 mm; 4 mm; M.D.
10-V-87-521/150.

20. Sesterci de Maximinus I (març del 235 - gener del 236). Roma (fig. 4, 19).

A: IMP. MAXIMINVS PIVS AVG.
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: FIDES MILITVM S/C

La Fidelitat dreta, a l'esquerra, aguantant estendards militars amb les dues mans.

AE; 16,30 g; 30 mm; 4 mm; 11 h.; P.D.
R.I.C., vol. IV part 2, núm. 43. COHEN, vol. 4, núm. 50-51.
10-V-87-521/154.

21. Sesterci de Gordià III (quarta emissió 241-243). Roma (fig. 4, 20).

A: IMP. GORDIANVS PIVS FEL. AVG.
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

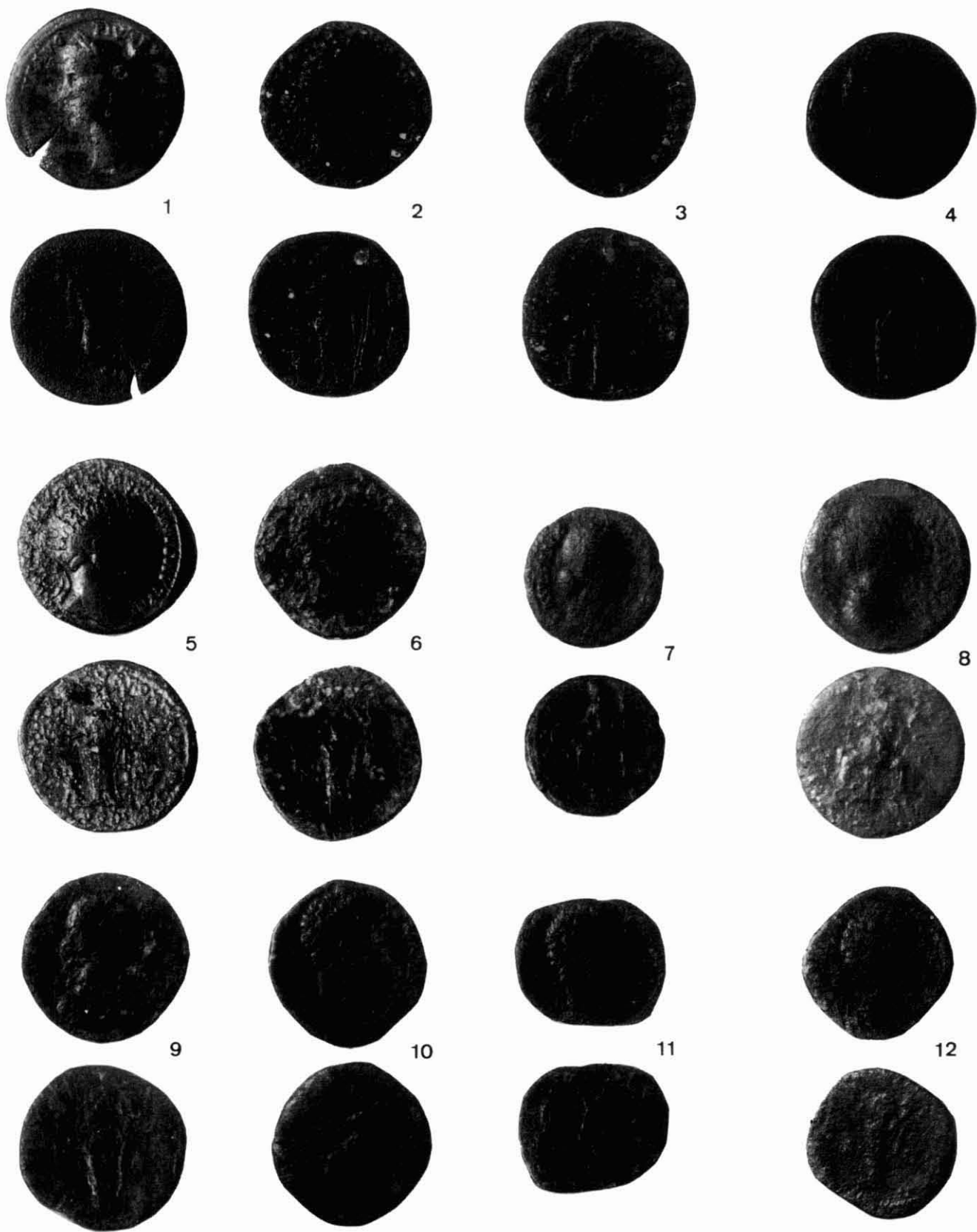

Figura 3.

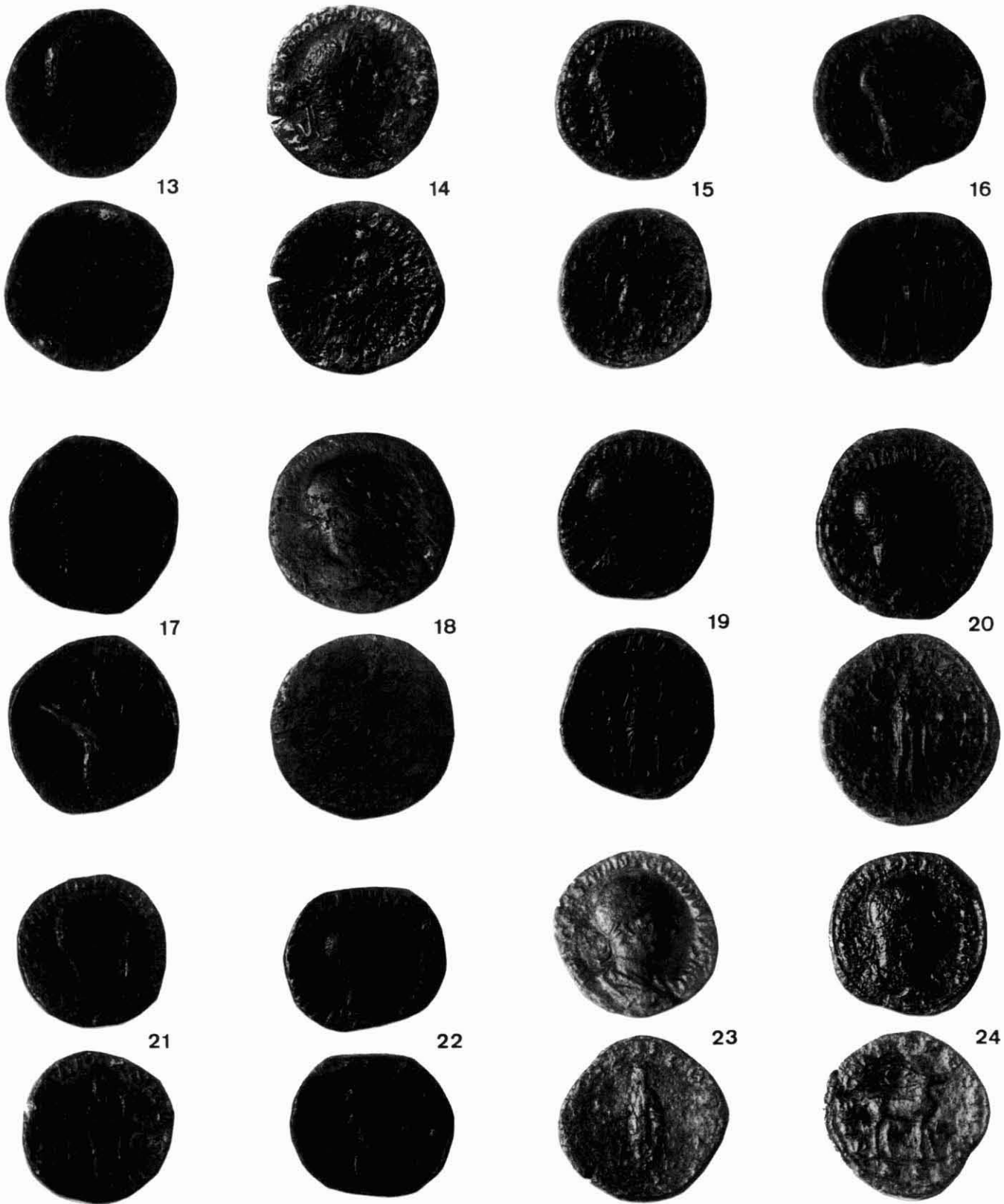

Figura 4.

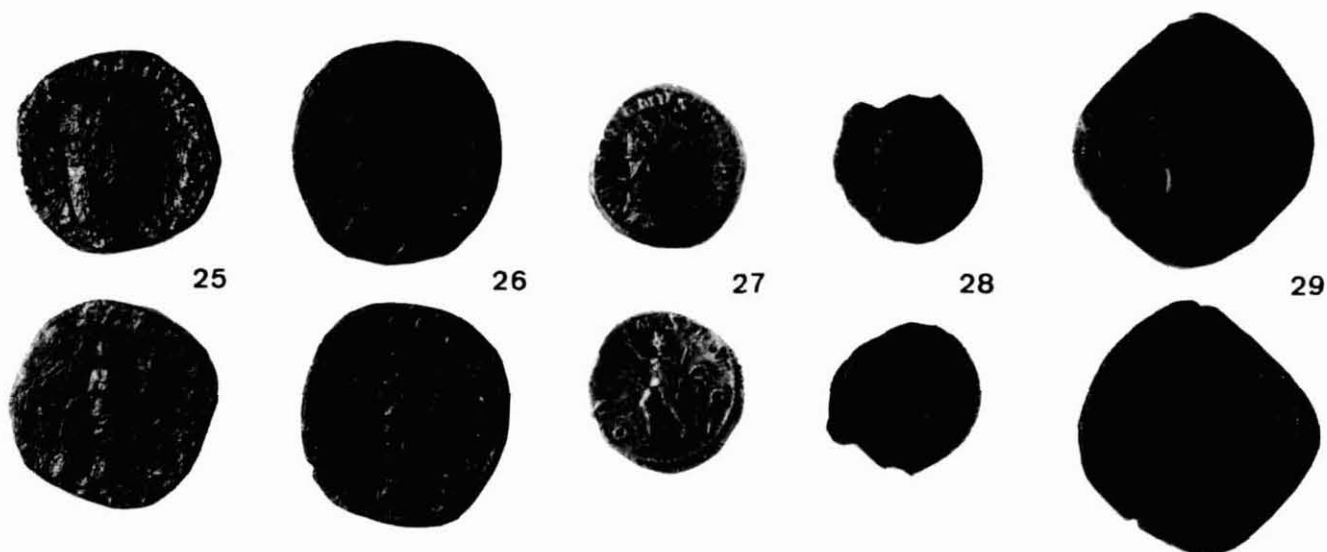

Figura 5.

R: AETERNIATI AVG. S/C

Sol dret, de front, amb corona radial, alçant la mà dreta i aguantant un globus amb l'esquerra.

AE; 20,20 g; 34 mm; 4 mm; 12 h.; P.D.

R.I.C., vol. IV part 3, núm. 297

10-V-87-521/151.

22. Sestercei de Gordià III (240). Roma (fig. 4, 21).

A: IMP. GORDIANVS [PIVS FEL. AVG.]
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: LIBERALITAS AVG. III S/C

Liberalitas dreta, a l'esquerra, amb un àbac a la mà dreta i una cornucòpia a l'esquerra.

AE; 20,30 g; 28 mm; 4,5 mm; 12 h.; D.

R.I.C., vol. IV part 3, núm. 289. COHEN, vol. 4, núm. 252-253.

10-V-87-521/152.

23. Sestercei de Gordià III (240). Roma (fig. 4, 22).

A: IMP. GORDIANVS PIVS FEL. AVG.
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: [VIRTVS A]VG. S/C

La Virtut dreta, a l'esquerra, amb casc i vestit militar, a la mà dreta hi duu una branca i a l'esquerra una llança, i té un escut recolzat a la cama dreta.

AE; 17,55 g; 30 mm; 4,5 mm; 12 h.; P.D.

R.I.C., vol. IV part 3, núm. 293. COHEN, vol. 4, núm. 338-339.

10-V-87-521/153.

24. Sestercei de Gordià III (240). Roma (fig. 4, 23).

A: IMP. CAES. M. ANT. GORDIANVS AVG.
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: P. M. TR. P. II COS P.P. S/C

Gordià togat, cobert amb un vel, dret, a l'es-

querra, fent un sacrifici, amb una pàtera a la mà dreta sobre un altar i amb un ceptre a la mà esquerra.

AE; 16,10 g; 30 mm; 4 mm; 12 h.; D.

R.I.C., vol. IV part 3, núm. 37, lám. I, 13.

COHEN, vol. 4, núm. 60.

10-V-87-521/155.

25. Sestercei de Gordià III (240). Roma.

A: IMP. GORDIANVS PIVS FEL. AVG.
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: [P. M. TR. P. III COS P.P. S/C]

Gordià assegut, a l'esquerra, sobre una cadira curul, aguantant el globus i el ceptre.

AE; 22,30 g; 28 mm; 3 mm; 12 h.; F.D.

R.I.C., vol. IV part 3, pàg. 47, lám. IV, 4.

10-V-87-523/54.

26. Sestercei de Filip I (248). Roma (fig. 4, 24).

A: IMP. M. IVL. PHILIPPVS AVG.
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: SAECVLARES AVGG. S.C.

Cèrvol, a la dreta.

AE; 18,30 g; 30 mm; 1 h.; D.

R.I.C., vol. IV part 2, pàg. 54-62. COHEN, vol. 4, núm. 191.

10-V-87-521/156.

27. Sestercei de Filip I (244-249). Roma (fig. 5, 25).

A: IMP. M. IVL. PHILIPPVS AVG.
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: ANNONA AVGG. S/C

L'Abundància dreta, a l'esquerra, amb una cornucòpia i un feix d'espigues.

AE; 21,10 g; 28 mm; 4 mm; 1 h.; D.

R.I.C., vol. IV part 3, núm. 168, lám. IX, 5.

COHEN, vol. 4, núm. 131.

10-V-87-521/157.

28. Sestercei de Filip I (248). Roma (fig. 5, 26).

A: IMP. M. IVL. PHILIPPVS AVG.
Bust llorejat i drapejat, a la dreta.

R: [P. M. T]R. V COS III P.P. S/C

La Felicitat dreta, a l'esquerra, amb el caduceu a la mà dreta i el corn de l'abundància a la mà esquerra.

AE; 15,60 g; 30 mm; 4 mm; 12 h.; D.

R.I.C., vol. IV part 3, pàg. 59, 62 i 63. COHEN, vol. 4, núm. 184-185.

10-V-87-521/158.

29. Sestercei de Deci (249-251). Roma?

A: IMP. TRAIANVS DECIVS AVG.
Bust llorejat i barbat, amb cuirassa, a la dreta.

R: Il·legible.

Personatge assegut, amb túnica i llança a la mà esquerra, i possible casc a l'esquerra.

AE; 21,50 g; 26 mm; 3 mm; 6 h.; F.D.

R.I.C., vol. IV part 3, pàg. 107-116.

10-V-87-521/164.

30. Antoninà de Valerià (258-259 aprox.). *Lugdunum* (fig. 5, 27).

A: VALERIANVS P. F. AVG.
Bust radiat i drapejat, a la dreta.

R: OR[|IENS] AVGG.

El Sol caminant, a l'esquerra, amb la mà dreta alçada i amb un fuet a l'esquerra.

AR; 3,20 g; 22 mm; 1,5 mm; 1 h.; D.

R.I.C., vol. V part 1, núm. 12.

10-V-87-523/45.

31. Antoninà de Marinianna, segona esposa o germana de Valerià (255-257). Roma (fig. 5, 28).

A: [DIVA]E [MA]RINIANAE
Bust amb vel, a la dreta.

R: Il·legible.

Paó reial, encarat a la dreta, segurament amb la cua desplegada.

AE; 1,90 g; 21 mm; 1,5 mm; 6 h.; M.D.

R.I.C., vol. V part 1, pàg. 64, núm. 4 i 5.
COHEN, vol. 4, pàg. 310.

10-V-87-521/162.

32. Sesterci de Gal·liè (254). Roma (fig. 5, 29).

A: IMP. C. P. LIC. GALIENVS AVG.

Bust florejat, drapajat i barbat, a la dreta.

R: VIRTVS AVGG. S/C

Guerrer dret, a l'esquerra, amb casc i erinera. Té una llança a la mà esquerra i amb la dreta aguanta un escut que recolza a terra.

AE; 16,60 g; 33 mm; 4,5 mm; 12 h.; P.D.

R.I.C., vol. V part 1, lám. III, 50. COHEN, vol. 4 núm. 856.

10-V-87-521/159.

33. Il·legible. Bust masculí a la dreta, a l'anvers.

AE; 18,35 g; 30 mm; 4 mm; I.

10-V-87-521/160.

34. Il·legible.

A: Bust masculí a la dreta.

R: Figura femenina, dreta a l'esquerra.

AE; 21,20 g; 31 mm; 4 mm; 6 h.; I.

10-V-87-521/163.

35. Il·legible. Bust masculí a la dreta, a l'anvers.

AE; 19,15 g; 32 mm; 3,5 mm; I.

10-V-87-523/35.

36. Il·legible. Bust masculí a la dreta, a l'anvers.

AE; 17,25 g; 32 mm; 3,5 mm; I.

10-V-87-523/36.

37. Il·legible. Part inferior d'una figura femenina dreta, al revers.

AE; 20,15 g; 30 mm; 5 mm; I.

10-V-87-523/37.

38. Il·legible.

AE; 9,50 g; 29 mm; 2,5 mm; I.

10-V-87-523/38.

39. Il·legible.

AE; 6,15 g; 25 mm; 2 mm; I.

10-V-87-523/39.

40. Il·legible. Bust masculí a la dreta, a l'anvers.

AE; 16,60 g; 32 mm; 3 mm; I.

10-V-87-523/40.

41. Il·legible. Bust masculí a la dreta, a l'anvers.

AE; 21,60 g; 31 mm; 3,5 mm; I.

10-V-87-523/41.

42. Il·legible. Bust masculí a la dreta, a l'anvers.

AE; 19,85 g; 33 mm; 4 mm; I.

10-V-87-523/42.

43. Il·legible. Bust masculí a la dreta, a l'anvers.

AE; 12,05 g; 34 mm; 4 mm; I.

10-V-87-523/43.

44. Il·legible.

A: Bust masculí, a la dreta.

R: La Fortuna asseguda, a l'esquerra, amb el timó a la mà dreta i la cornucòpia a l'esquerra.

AE; 18,90 g; 29 mm; 4 mm; 12 h.; I.

10-V-87-523/44.

45. Il·legible.

A: Bust masculí, a la dreta.

R: Figura dreta, de front, vestida amb clàmide i un estendard a la mà esquerra.

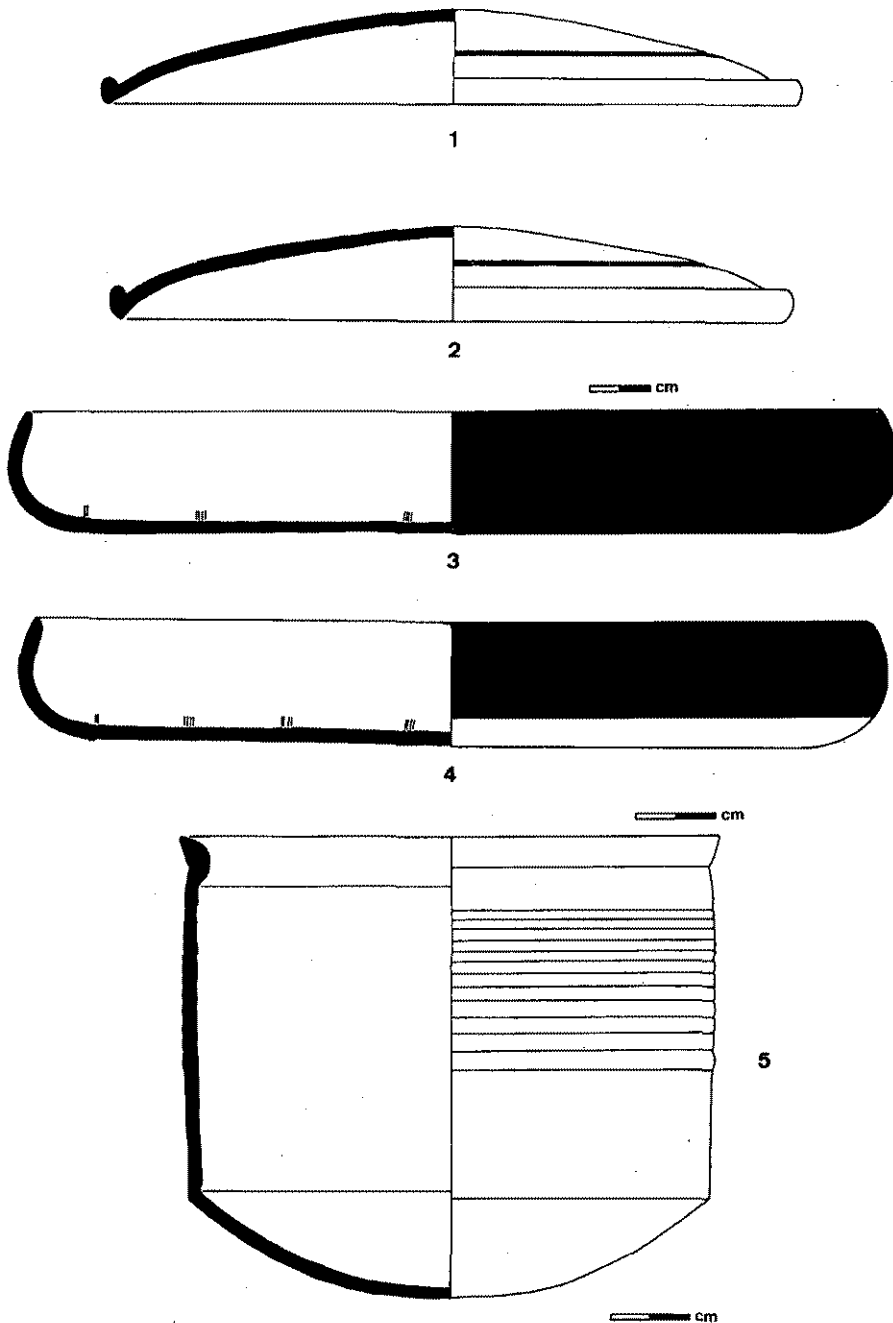

Figura 6. - Material d'importació associat a les monedes.

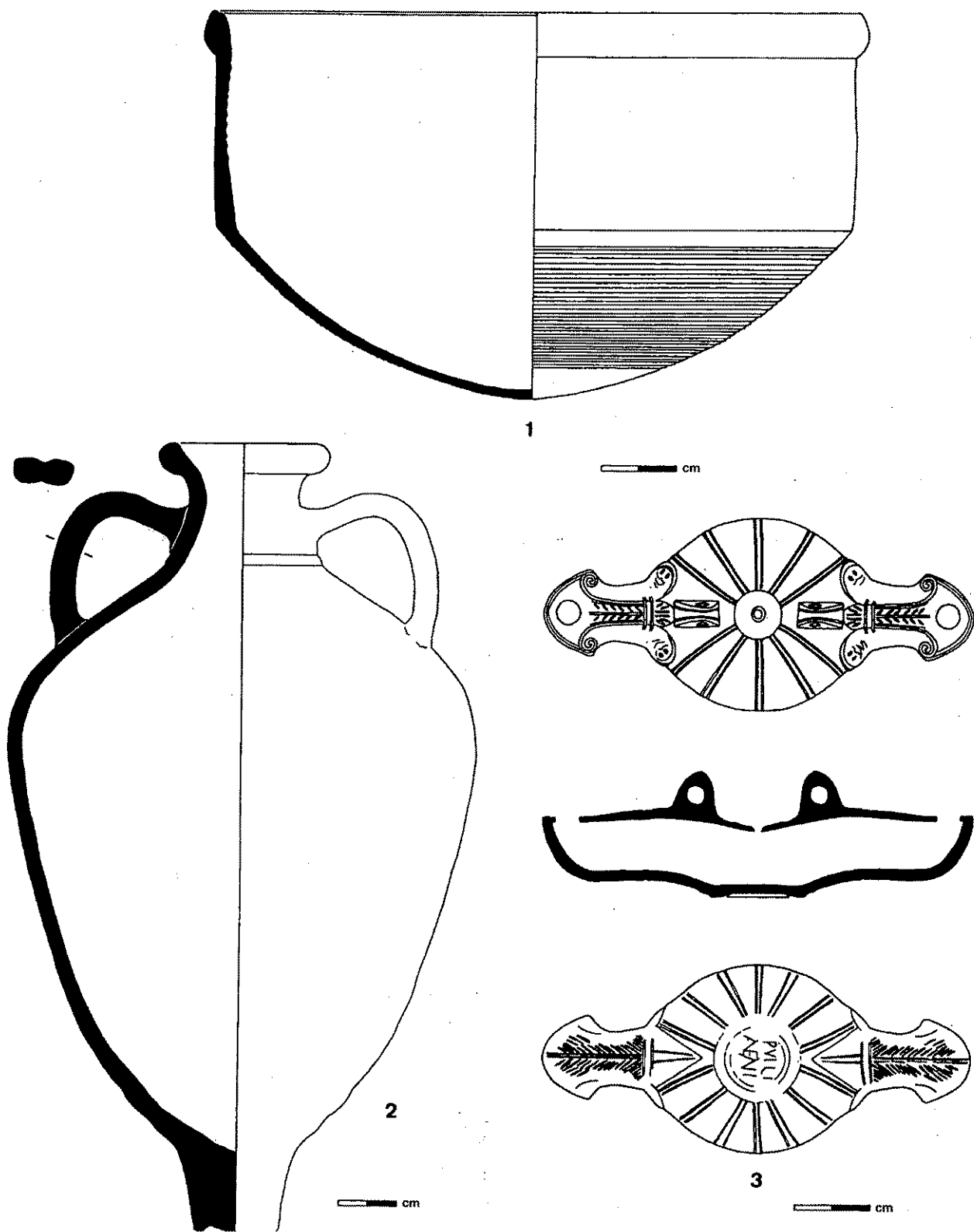

Figura 7. – Material d'importació associat a les monedes.

AE; 20,80 g; 32 mm; 4 mm; 6 h.; I.
10-V-87-523/48.

46. Il·legible. Bust masculí a la dreta, a l'anvers.

AE; 17,85 g; 33 mm; 3 mm; I.
10-V-87-523/51.

47. Il·legible.

A: Bust masculí, llorejat, a la dreta.

R: Figura femenina dreta, a l'esquerra.

AE; 18,80 g; 31 mm; 3,5 mm; 6 h.; I.
10-V-87-523/52.

Conclusions

El primer aspecte que cal comentar és el que fa referència a les característiques intrínseques de la troballa. Com hem dit en comentar l'estratigrafia, aquest conjunt va aparèixer enterament en els estrats d'enderroc de l'habitació, que metodològicament es varen separar en dos nivells. L'estrat 521 correspon a la capa de tovot producte de la caiguda de l'alçat de les parets i es va dipositar al damunt de l'estrat 523, format per la runa de la teulada, que amb la destrucció va caure directament sobre el nivell de funcionament.

És evident que els dos estrats formen part d'una mateixa acció: la destrucció ràpida i generalitzada de la vil·la. No obstant això, la seva individualització, que va obeir, *a priori*, a criteris purament estratigràfics, veurem que manté una relació directa amb l'estat de conservació de les monedes segons provinquin d'un nivell o un altre.

L'impacte de la teulada sobre el recipient que les contenia, que estava situat sobre la banquetta, va fer que 20 monedes quedessin disperses sobre el paviment; mentre que les 27 restants varen quedar agrupades entorn del seu lloc originari. Si tenim en compte que en aquest procés de destrucció intervé de manera determinant el foc, és fàcil comprendre l'alt percentatge de peces irrecognoscibles, un 31,9 % respecte al total. Així, a l'estrat 523, que el va patir de manera més directa, hi ha la major part de les monedes no identificables, que representen una proporció del 65 %, és

a dir, 13 d'un total de 20; per contra, a l'estrat 521, el percentatge de peces il·legibles es redueix al 7,40 %, és a dir, 2 d'un total de 27.

Aquestes dades ens permeten demostrar la triple correlació incendi / posició estratigràfica / estat de conservació que va actuar com a causa-efecte en la conjuntura que s'ha pogut documentar.

L'anàlisi de la composició d'aquest conjunt fa referència exclusivament a les monedes identificades, 32 en total. Abracen un període extens, de més de 100 anys, situat entre els regnats d'Antoninus Pius i Valerià-Gal·liè. Com a peces que tenen un valor cronològic absolut, són de gran utilitat per complementar les dades que ens aporta la ceràmica, que sempre són més laxes, ja que depenen de la pervivència del tipus, del seu període d'amortització, etc.

La destrucció generalitzada de la vil·la, com ja hem dit, ens ha permès recuperar la majoria dels objectes i utensilis d'ús quotidià i, per tant, no hem d'analitzar aquestes monedes com una troballa aïllada, sinó com un element més de la seva cultura material.

Respecte a la formació d'aquest conjunt, caldria veure quines foren les seves característiques de formació, és a dir, si es deu a un procés de

tesaurització, o si, per contra, pot tractar-se d'un dipòsit monetari.

La primera possibilitat pensem que és descartable, principalment a causa del fet que aquest conjunt no va ser objecte d'una ocultació, sinó que estava integrat dins un àmbit que es trobava en funcionament, enmig d'eines i utensilis d'ús quotidià. Veiem, doncs, que el context arqueològic de la troballa ens permet d'acceptar una afirmació essencial a l'hora de poder-hi fer consideracions: que les peces estaven en circulació, malgrat que trobem una distància cronològica de 118 anys entre la més moderna i la més antiga, com a màxim.

El fet que les monedes pertanyin a un total d'onze emperadors, des d'Antoninus Pius fins a Gal·liè (fig. 8) pot ser significatiu per demostrar la poca aflluència de numerari que arriba a l'àmbit rural, al contrari del que passa amb la circulació de moneda a les ciutats.⁵ Aquesta manca de renovació pot ser la causa que ens expliqui que es realitzin aquests dipòsits de moneda amb la intenció de tenir peces disponibles.

El grau de desgast que s'hi pugui observar, pensem que en el nostre cas no pot ser significatiu, com pretén P.M. Mitard, ja que moltes monedes varen quedar malmeses en l'acció concreta de la destrucció, variant de

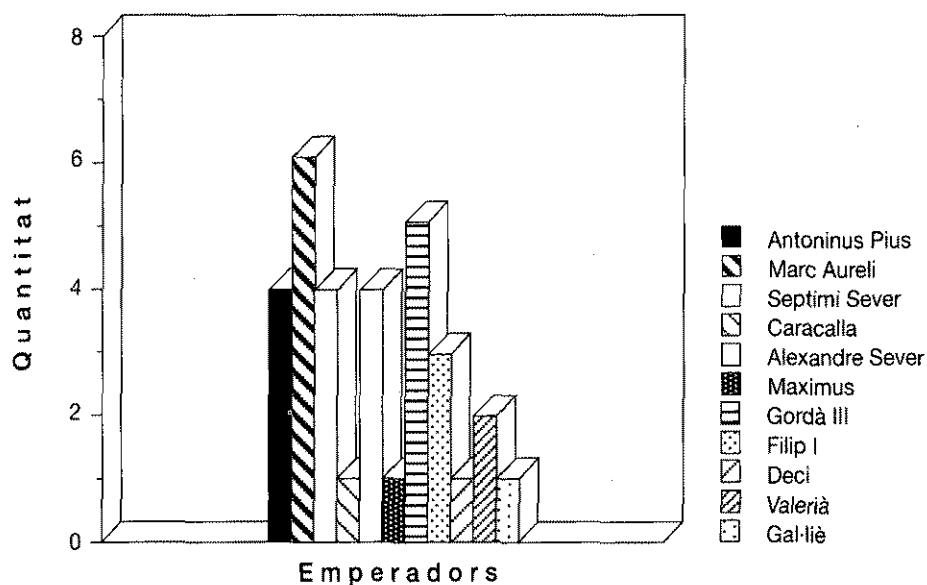

Figura 8. - Gràfic de les monedes segons els regnats dels emperadors.

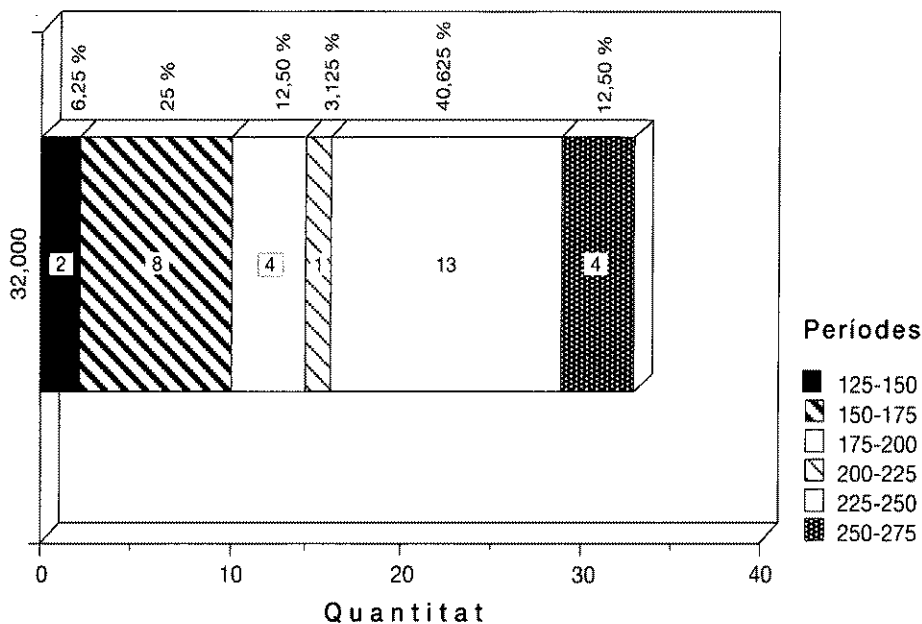

Figura 9. - Percentatge de les monedes per períodes.

manera ostensible l'estat en què es trobaven anteriorment.

L'aspecte més interessant que reflecteix la troballa d'aquest conjunt monetari es deu al fet que se situa en un moment important, pel que representa la circulació monetària dins l'època romana en general, i dins de la complexitat pròpia del segle III en particular; marcat per la transició entre l'Alt Imperi, dominat pel denari i el sesterci i el de la baixa romanitat, amb l'entrada espectacular de la monetació de billó, representada pels antoninians,⁶ en el nostre cas a penes presents (són representats per un exemplar de l'emperador Valerià i un altre de la seva esposa o germana Marinianna,⁷ que corresponen a les peces amb cronologia més moderna). Cal remarcar que la moneda més moderna del conjunt es data l'any 258-259 i que l'any 260 constitueix un tomb fonamental en la circulació monetària, obrint-se una època de numerari molt abundant però de baix valor, que els governants de final de segle tractaran desesperadament de millorar.⁸

Ens trobem, per tant, davant un conjunt dominat pel gran bronze, que, si bé la *lex Iulia* el creà l'any 23 aC amb un pes de 27,25 grams,

la seva metrologia segueix la regla general de depreciació, amb una mitjana en els sestercis d'Alexandre Sever de 21,60 grams, que disminueix fins a 19,725 grams en els de Gordià III, dades molt similars a les enregistrades a Conímbriga.⁹

Pel que fa a la composició del conjunt respecte als regnats dels emperadors, trobem encunyacions des d'Antoninus Pius fins a Valerià-Gal·liè, amb un total d'onze governs (fig. 8). Si, per contra, considerem períodes cronològics per quarts de segle, veiem que la concentració més gran s'apropa als dos últims quarts de segle, sobretot en el període 225-250, mentre que el darrer només trobem quatre exemplars, però amb una data límit del 258-259, deixant un període de 16 anys buits fins al 275 dC (fig. 9).

No hem d'oblidar la importància cronològica que té aquest conjunt per a l'estudi del moment final de la primera gran fase constructiva, ja que ajuda a precisar el moment de la seva destrucció. Com ja hem vist, la moneda més moderna identificada pertany a l'emperador Valerià, data que, contrastada amb les obtingudes en altres llocs, ens permet situar la caiguda de l'edifici en la segona meitat del segle III dC. Hem de dir, però, que no-

més disposem d'una informació parcial pel fet d'haver excavat tan sols una part de la vil·la i que per tant, aquesta cronologia és susceptible de ser precisada o modificada.

El primer aspecte que cal constatar és que es tracta d'una destrucció generalitzada, sobtada, en la qual intervé de manera determinant el foc i que no va permetre als seus ocupants recuperar cap dels objectes que hi havia al seu interior. La qüestió està en poder distingir si es tracta d'una destrucció fortuïta o provocada i, en aquest darrer cas, per què i per qui.

Dins aquesta problemàtica, és interessant constatar que després d'aquesta destrucció es procedeix a la construcció d'un nou edifici, superposat a l'anterior i de característiques ben diferents. Per exemple, en l'aspecte constructiu els murs tenen un aspecte més pobre, fets amb rierencs i units en sec, ja que totes les dependències pertanyen a la *pars rustica*, trets que, juntament amb altres, ens permeten hipotetitzar un possible canvi de propietat i d'orientació productiva.

També seria interessant poder esbrinar quin és el lapse de temps que hi ha entre l'enderroc del primer edifici i la posterior construcció, ja que, si la reocupació fos immediata, la possibilitat d'una destrucció accidental seria més factible; fins ara, però, no ha estat possible determinar-ho amb exactitud, a causa de la migrada de material que apareix en els estrats d'anivellació i preparació existents entre els dos edificis. Ara per ara, però, aquesta preocupació sembla que s'ha de situar en la primera meitat del segle IV dC.

No obstant això, el fet que aquest enderroc correspongui cronològicament a la segona meitat del segle III dC el relaciona de manera directa amb una pretesa crisi o període d'inestabilitat general a l'Imperi romà. Les causes d'aquesta crisi han estat un tradicional motiu de discussió en la historiografia.

La major part dels historiadors, però, estan d'acord a assignar a aquest període una sèrie de factors que alteren en gran manera els fonaments de la vida romana. Així, s'ha atribuït

com a causa principal de la crisi, la davallada del mode de producció esclavista,¹⁰ tot i que alguns han posat l'èmfasi en els aspectes socials, econòmics o polítics. És evident que tots aquests elements no tenen un paper aïllat, sinó que serà precisament la seva conjunció la que facilitarà aquesta decadència en sentit general.

En l'aspecte econòmic, que aquí ens interessa especialment, la inflació serà cada vegada més difícil de controlar, a causa, en bona part, del mateix exèrcit, ja que l'Estat haurà d'augmentar la pressió fiscal per mantenir-lo, enfront del constant perill bàrbar.¹¹ Aquesta política monetària comportarà una tendència a l'autosuficiència, sobretot del món rural, quedant al marge dels moviments monetaris, i també una tesauretzació de numerari; i, en alguns casos, el seguiment de les troballes dels tresors s'ha volgut veure com un senyal inequívoc del pas de les incursions bàrbares.¹²

Un altre factor important dins aquesta crisi són, precisament, aquestes incursions bàrbares, que tradicionalment s'han assignat a dos moments: una primera, entorn del 260-264, portada a terme pels francs, que afectaria Catalunya; i una segona, la dels alamans entorn del 276. El seu pas, però, sempre ha estat molt discutit sobre la base del registre arqueològic de què es disposa (tresors, destruccions de vil·les i ciutats), sobretot per l'abús que se n'ha fet, facilitant a vegades una explicació de diversos fenòmens massa simplista. Així mateix i en un sentit contrari, alguns autors neguen, fins i tot, l'existència de la segona onada d'invasions.¹³

Dins aquestes consideracions socials, no s'ha de descartar la possibilitat de revoltes internes en la mateixa societat rural que poguessin motivar destruccions. Malgrat tot, aquests aldarulls, si bé sembla que a la Gàl·lia es comencen a fer patents ja des del final del segle II i tot el segle III dC, a Hispània no es manifesten de forma violenta fins a la darrereria del segle IV i el segle V dC.¹⁴

En el cas de Vilauba, la destrucció la trobem perfectament detectada,

però davant la complexitat que presenta el moment, la seva atribució a una causa concreta resulta, ara per ara, extremadament difícil. En aquest sentit, la continuació de l'excavació pot ajudar a aclarir i precisar alguns dels punts que aquí s'han exposat, com pot ser la cronologia i el caràcter general o no de l'incendi de l'edifici.

NOTES

1. La bibliografia sobre Vilauba s'inicià a partir de l'època del seu descobriment l'any 1932. Les referències a la seva troballa, com també una explicació més extensa del jaciment fins a la campanya de 1985, es troba a ROURE, A., CASTANYER, P., NOLLA, J.M., TARRUS, J., i KEAY, S., *La vil·la romana de Vilauba*. Monografies de la Diputació de Girona, 7, 1988.

2. CASTANYER, P., TREMOLEDA, J., i ROURE, A., «La vil·la romana de Vilauba, després de deu anys de recerca», a *Revista de Girona*, 126, Girona, 1988, pàg. 68-74.

3. TREMOLEDA, J., CASTANYER, P., i ROURE, A., «Vilauba: estudi preliminar del larari de la vil·la», a *Cypsela VIII*, en premsa. CASTANYER, P., *Arqueologia*, 89, Madrid, 1988, pàg. 50-57. CASTANYER, P., ROURE, A., i TREMOLEDA, J., «Les darreres excavacions a la vil·la romana de Vilauba. La part residencial», a *Tribuna d'Arqueologia*, 1988-1989, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, en premsa.

4. CAMPO, M., *Numismàtica. Dades per a la documentació numismàtica*. Museus, Documentació, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1987.

5. BOST, J.-P., «Viles et campagnes de la Péninsule Ibérique sous le Haut-Empire romain. Problèmes de circulation monétaire», a *Numerica*, 165-167, año XXX. Sociedad iberoamericana de estudios numismáticos, Madrid, julio-diciembre 1980, pàg. 155-159.

6. PEREIRA, I., BOST, J.-P., i HIERNARD, J., *Fouilles de Conimbriga, III. Les monnaies*. Diffusion E. de Boccard, Paris, 1974, pàg. 225. Sobre les consideracions entorn d'aquest canvi en els tresors catalans, vegeu: CAMPO, M., i GURT, J.M., «El problema de la crisis del siglo III: Su reflejo en los hallazgos monetarios realizados en la costa catalana y las Baleares», a *Numerica* 165-167, año XXX. Sociedad iberoamericana de estudios numismáticos, Madrid, julio-diciembre 1980, pàg. 132.

7. BELTRÁN MARTÍNEZ, A., *Curso de Numismática antigua*. Ed. de la Cátedra de arqueología, epigrafía y numismática de la Universidad de Zaragoza, 1950.

8. PEREIRA, I., BOST, J.-P., i HIERNARD, J., *Fouilles de Conimbriga, III. Les monnaies*, pàg. 225.

9. PEREIRA, J., BOST J.-P., i HIERNARD, J., *Fouilles de Conimbriga, III Les monnaies*, pàg. 226.

10. SANTOS YANGUAS, N., «Las invasiones germanas del siglo III en Hispania. Estado de la cuestión», a *Memorias de Historia Antigua VII*. Instituto de Historia Antigua. Universidad de Oviedo, 1986, pàg. 151-175.

11. BLANCO GARCÍA, J.F., «El sistema monetario romano, siglo III dC. Crisis y reformas», a *Revista de Arqueología* 64, Madrid, 1986, pàg. 18-31.

12. SANTOS YANGUAS, N., «Las invasiones germanas del siglo III...», *op. cit.*, pàg. 151-175.

13. ARCE, J., «La "crisis" del siglo III dC en Hispania y las invasiones bárbaras», a *Hispania Antiqua. Revista de Historia Antigua*, vol. VIII, Universidad de Valladolid, 1978, pàg. 258-269.

14. SANTOS YANGUAS, N., «Movimientos sociales en la España del Bajo Imperio», a *Hispania* 145, CSIC, Madrid, 1980, pàg. 247.